

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTI: DR. RÉVÉSZ IMRE. FŐMUNKATÁRS: DR. SZÁSZ IMRE.

Megjelenik minden szombaton.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
DEBRECEN, KOLLÉGIUM.

Előfizetési ár félévre hét pengő.

Az új liturgia, különös tekintettel a debreceni viszonyokra.

1. Általános megjegyzések.

Csak az idők kegyetlen nyomorúságából következik-e, vagy tán valami sokkal ítélete-sebb belső bajnak a tünete, nem tudhatjuk. De annyi tény, hogy a magyar református közvélemény kétségbeejtően fáradt, fásult és közömbös. E helyt sokszor elsírtuk már e feletti fájdalmunkat. Most csak egy újabb jellemző jelentkezésére akarunk rámutatni ennek a közvéleménytelenségnek: arra, hogy egyházi sajtónk és az egyházi közvélemény nyilvánításának egyéb fórumai jóformán hangtalanul siklottak és siklanak el magyar református egyháztörténetünk egy páratlan jelentőségű eseménye, az első egységes magyar református liturgia létrejötte és életbelépte fölött.

Igaz, hogy a valóban nagy dolgok létrejöttét és megjelentét az emberi történetben sohasem kíséri zaj. Különösen akkor nem, amikor az emberi történetben kiváltképpen ott munkálkodik az Istennek szent Lelke. De hiszen nem is arra gondolok én, hogy talán kívánatos lett volna az új egységes liturgia keletkezése és bevezetése körül valami pompázatos dobverés, amerikai reklám. Még azon sem búsulok túlságosan, hogy végérvényes kialakítása előtt nem támadt az egyházi közvéleményben több és színvonalasabb megbeszélése az elveknek s a részleteknek. Lett volna ugyan ennek nem is egy jó hatása. Különösen az, hogy, ha az életbeléptetés előtt többet foglalkoztunk volna vele, most, az életbeléptetés után nem látnánk annyi későn ébredő atyánkfíát, amint ijedten és ingerülten igyekeznek előszedni a halogatás, a tiltakozás, a passzív rezisztencia álláspontjára helyezkedés esőutáni köpönyegét. De hát ők lássák, mire mennek vele. Minekünk szomorú elégtételünk, hogy ezt előre megmondottuk tavalyi évfolyamunk 19. számában.

Az, amit legjobban fájjalunk az új liturgia körüli nagy hangtalanságban: az öröm és a hála hangjainak a majdnem teljes kimaradása. Mégis

csak nagyon megkeménykedhettek itt a szívek, hogy nem tört és nem tör fel belőlük valami nagy-nagy önkéntességgel a hálás és újjongó örvendezés az Anyaszentegyház Urának e fel-ségesen nagy ajándéka fölött. Nagyon nagy elfásultság van már ott jelen, ahol nem tudnak eléggé mély hálával örülni annak, hogy az Úr ime, látható jellel, egy hatalmas egységesítő lelki kapocs ajándékozásával adja tudtul az Ő magyar református népének, hogy még célja van vele, még pedig úgy, mint egységgel, mint lelki egésszel. Ha Urunk, megváltó és megszentelő Istenünk nem ajándékozott volna meg bennünket éppen ma, éppen ezekben a több mint válságos napokban az új egységes liturgiával és nem engedte volna meg, hogy Zsinatunk a Heidelbergi Káté és a II. Helvét Hitvallás mellett félreérthetetlenül leszögezze magát és törvényhozását: akkor talán már egy-két évtized múlva a Trianon által külsőleg úgy is gyilkosan szétdarabolt magyar református egyháznak még sokkal szomorúbb és végzetesebb belső atomizálódása is megindulna. Amíg így, a hitvallás nagy egységesítő kapcsa mellett a másik erős szellemi kötelék, a liturgia egysége is közremunkálhat arra, hogy a belső szétesés veszedelme ellen biztosítva legyünk és a kül-erőszakkal széjjelszakított részekben ne szűnjék meg összetartozásuk tudata (amihez persze nagyon kívánatos volna, hogy a leszakított részek liturgiai reformja legalább nagyban és egészben véve ne térjen el az anyaországitól).

Annyival is inkább van okunk az örömré és a hálaadásra, mert a magunk részéről teljes meggyőződéssel valljuk a püspökök kibocsátó körlevelével együtt, hogy: „ami új az Istentiszteleti Rendtartásban, az apostoli gyakorlat és reformátori örökség, ami pedig régi, az századok folyamán megőrzött jó és tiszta református hagyomány.” Az egész „a kimélyült és öntudatosabbá vált magyar református hitéletnek bibliás és reformátori kifejezése.” Tehát — fennhagyva minden emberi alkotásnak ki-kerülhetetlen hiányait és gyarlóságait — egészben véve Isten kegyelméből gyönyörűségesen sikerült munka.

Örömünk és hálánk csak két esetben lett volna még nagyobb és főként zavartalanabb. De mind a kettőt csak éppen megemlítjük, nem akarván sokat bajlódni az eső utáni köpönyeggel.

Nevezetesen nagyon örültünk volna, hogyha az új liturgiáskönyv kibocsátása előbb következett volna be a mult esztendő legvégső napjainál. Ez a súlyos adminisztratív elkésés egy ilyen főbenjáró szent ügyben széles rétegek közt okozott nagy elkedvetlenedést és illuzóriussá tette a Zsinatnak azt a — pedig törvényerejű — rendelkezését, hogy az új Rendtartást f. évi január hó 1-jével mindenütt életbe kell léptetni. Azt hiszem, nagyon sok gyülekezetünk van úgy, mint pl. a minden jóban előljárni tartozó debreceni fényes ekklesia, ahol a templomjáró s általában az egyházunk iránt érdeklődő reformátusoknak sincsen ez ideig még csak sejtelmük sem az új liturgia életbeléptének történelmi fordulatáról.

Ez a példa igen világosan meg fogja mutatni, hogy a magyar református egyház alsóbb, magasabb és legmagasabb hivatalos fórumain egyaránt nem szokatlan adminisztratív természetű elkéséseknek mekkora *lelki kihatásuk is lehet* alkalomadtán igen széles körökre.

Azt is nagyon szerettük volna azután, hogyha az új liturgiáskönyv kibocsátásánál valamivel jobban érvényesültek volna a takarékoság és a könnyebb kezelhetőség szempontjai. A magunk részéről feltétlenül szükségesnek csak az első 56 lapon olvasható szöveget és a könyv végén található lectionariumot és textuariumot tartottuk volna. Nem volt föltétlen szükség a példatárra (mire való a néhány év előtt kibocsátott óriási Agenda?) és még kevésbé volt föltétlen szükség az imádsággyűjteményre. Persze, hogy egyiktől sem lehet az értéket és a hasznot elvitatni. De olyan keservesen szűk időket élünk, hogy az ilyen értékes és hasznos dolgokkal szemben is feltámad bennünk a garaszkodás kritikája — hogyha ugyanolyan értékes és hasznos, de még elsőbrendűen szükséges dolgokra gondolunk, amelyeknek nyomtatására nem jut a közköltőből. Különösen annak nem tudunk örvendeni, hogy a magyar református egyház, mint ilyen, maga is beállott hivatalos minőségében az állhatatosan virágzó imádságirodalom konkurrens cégei közé.

No de most már mind a kettőn túl vagyunk. Tehát felejtjük el azokat, amik a hátunk mögött vannak és az előttünk levőknek dőlünk neki — örömmel és hálaadással, nem pedig gáncskodással.

Néhány, ugyanily főcím alatt következő cikkben szeretném közölni a magam szerény gondolatait (a másokéinak is mindig kész örömmel nyitva helyet) az új liturgia bevezetésének praktikus részleteiről, különös tekintettel a debreceni templomi és istentiszteleti viszonyokra, amelyeknek alapos és néhol gyökeres rendezésére most kínálkoznék a legjobb és

legkényelmesebb alkalom. Amelyre már régesrég várnak még egyszerűbb hívek is, Debrecenen kívül és belül egyformán. Mert azt, sajnos, éppen nem lehet ma elmondani, hogy templomi és istentiszteleti példaadó jörend tekintetében a vezető helyet ambicionálná a debreceni ekklesia.

R. I.

Amiből élünk . . .

A Debreceni Protestáns Lap 1930. évi 50. számában „Amiből élünk” címmel egy rövid cikket írtam. Felkértem benne lelkésztestvéreimet, hogy ezt a kérdést, megélhetésünknek a problémáját adataikkal világítsák meg, hogy ezzel is világosság és fény essék arra az emberfeletti küzdelemre, melyet a református lelkipásztor Isten országának munkálására örhélyén végez, melyért még annyit sem kap ellenértékül, mint bármelyik középiskolát végzett kezdő-fizetésű írnok vagy tisztviselő. Cikkemre négy levelet kaptunk. Hogy a kitűzött célt elérhessem és református lelkészségünk sanyarú helyzete annál világosabb legyen, nem én beszélek, beszéljenek e levelek :

M. B.

I.

Lapunk f. évi 50-ik számában közölt nb. felhívásra vagyok bátor ismertetni inséges anyagi helyzetemet, amint következik.

Legyen szabad előre bocsátanom, hogy szeszes italt nem iszom, nem dohányzom, nem muzsikáltatom magam, sem egyéb szenvedelem nincs. Egy volt: jó könyvek vásárlása; de erről is leintett ama paizsos férfiú ezelőtt 13—14 esztendővel. Feleségem a legegyszerűbben öltözködik s egyáltalán semmi költséges szórakozása nincs és dolgozik velem együtt, betegeskedve nagy család körében egy bejárónó segítségével.

És mégis szinte a kétségbeesésig nyomorgunk, küzdünk és egyre jobban süllyedünk az eladósodás gyehejjébe elannyira, hogy adóságunk ma 4196 pengő.

Mikor feleségemmel összekerültünk, volt pár száz aranykorona megkuporgatott pénzünk, állatállományunk s pár ezer ar. koronára értékelhető ingóságunk. Ezt mind megsemmisítette a kommunista banda. Jelenlegi szolgálati helyemen kezdtük magunkat összeszedni, amennyiben bútoraink, könyveink egy részét eladva s összehúzódva, rendes kerékvágásba zökkentünk.

Jött azonban a díjlevélhuzavona, melynek tartama alatt átszenvedtük a megpróbáltatások ezerféle keserűségeit. Fizetést ez idő alatt nem kaptunk, mi miatt kölcsönökből s rokonaink, barátaink segítségével éltünk. Ez nem volt elég. Kitűnően megindokolt egyházmegyei s kerületi bír. ítélet ellenére amúgy se nagy fizetésemet az egyházmegye leszállította mintegy kétharmadára, „a jó békesség kedvéért”. Ez ellen nem felebbezttem, nem akarván magamat

s szegény családomat újabb inzultusoknak kiténni.

A gyermekek is nőttek s az élő öt közül három, majd négy bekerült a Dóczy-intézetbe és kollégiumba. A nyújtott kedvezmények mellett is nehezen ment és megy a taníttatásuk, úgy, hogy most két éve egyik leánnyal félben kellett hagyni a tanulást s ha eljön a közeli idő, hogy ötödik gyermekemet, legkisebb fiamat is be kell adnom a kollégiumba, valóban meg fog állani az eszem, miképen legyen az, kivált ha a mai búzáarak maradnak, miután fizetésem tisztára búzából áll.

Ha annyi, amennyi államsegély nem volna, háztartásomban minden megállana. S ha félev nem hoz javulást, ránk az özönvíz következhetik. Hiába! Minden megáll az elégen s belefárad az ember abba a rettenetes tojástáncba, melyet lejteni kell a végből, hogy midőn egyik hitelezőnek fizetek, a másik sértődve ne legyen.

Egyébiránt a hitelforrás már kimerült. A mai viszonyok általánossága mellett rokonra, barátira se lehet nagyon támaszkodni. De ha lehetne is, visszaelnünk jóságukkal nem szabad. Bútoraink nélkülözhetőbb részét áruba bocsátottam, de csak hitelbe kellene. Csekély aranyeműinket február óta a debreceni Önszegélyező szekrénye őrzi jeggyűrűinkkel együtt a viszont-nem-látás minden valószínűségével.

Mellőzünk minden mellőzhetőt. Négy éve nincs téli kabátom s hogy meg ne vegyen az Isten hidege, kopottas tavaszi kabátom alá vett ruhaneműek védnek. Így járok templomba, kiküldetésbe, de már 14 éve nem járhatok az ORLE kongresszusára, találkozóra a pénztelenség és ruhátlanság miatt.

Valamikor okszerű méhészettel jelentős mellékjövedelemre tettem szert, 11 év óta ebből sincs semmi. Szívesen vállalnék testi, vagy szellemi munkát, amit 59 éves ember a papi tisztesség sérelme nélkül végezhet. De elszigetelt helyzetemben ilyenhez jutni hiába próbáltam.

Magamért már semmi egyéb kívánságom nincs, mint hogy több-kevesebb egészséggel fussam ezt a tövises és göröngyös pályát. Gyermekeimért azonban szeretnék jobb sorsot; hadd tanulhassanak ki, hiszen minden magánvagyon híján szellemi képesítettségük után kellene majd megélniök.

(Vége köv.)

EBBŐL A VILÁGBÓL

Gondok a paróchián.

A református pap-gyermekek Istennek ama különös lelki javakkal megáldott drága ajándékai valának mindenkor, kik a kapott talentumokat bölcsen kamatoztatva, nagyrészt mindig az elsők között foglaltak helyet és a magyar közélet különböző állomásain előkelő és vezető

pozíciókban teljesítenek igen értékes szolgálatokat. Érdekes és értékes volna mindnyájunk számára az a statisztikai összeállítás, amelyik megmutatná a ma élő pap-gyermekeket is hivatali állásuk, tevékenységük, tudományos felkészültségük és munkálkodásuk szerint csoportosítva. És mondjuk meg, hogy sem az államhatalom, sem pedig a magyar társadalom sohasem törődött a magyar gyermekifjú sereg eme csoportjának megsegítésével, nevelési és tanítási lehetőségének megkönnyítésével úgy, amint ez azt méltán és joggal megérdemelte volna. Ezeknek a gyermekeknek neveltetési és tanítási gondja és terhe nagyrészt az édesapák vállára nehezedett súlyosan, sokszor a végső megfeszítésig és a dolgos tiszteltes asszony édesanyák gondoskodó szeretete és áldozatkészsége mívelt itt nem egyszer valóságos csodát. Gyermekeiknek taníttatása mindig súlyos probléma volt a rendszerint népes családdal megáldott és szerény anyagi javakkal rendelkező református lelkészre nézve. Tagadhatatlan ugyan, hogy ezelőtt valamelyes megsegítést nyújtottak a főiskolák különböző jótéteményekkel, a Kálvineum is sok pap-gyermeknek felvette a gondját. De ma a helyzet e tekintetben is valóban kritikussá vált, a probléma súlyosabb, mint volt valaha. A megsegítési források részint kiapadtak, részint elsorvadtak. A főiskolai jótétemények az alapok elértéktelenedése folytán jórészt megszűntek, a Kálvineum is küzd a megélhetés nehézségeivel, jótéteményt innen is csak kis mértékben nyerhetnek gyermekeink. A lelkészi javadalmak egy év alatt a mezőgazdasági piac megromlása folytán 50%-kal estek le. Az államtól a havi 13-60 P családi pótlékon kívül sem várhatunk. Oda jutottunk, hogy a már 2-3 gyermekes lelkész is gyermekét felsőbb iskolába járatni, taníttatni képtelen, mert hiányzik a külső megsegítés is, a magunk anyagi erőforrása is megcsappant. Már pedig gyermekeinket taníttatni, neveltetni kell, illik is, kötelességünk is, de honnan és miből állítsuk elő a szükségleteket?

Erre nézve van valami közölni valónk, elgondolásunk, — mondjuk — tervünk.

Ne tessék ezt ab ovo elgáncsolni és lekicsinyelni, méltóztassék megfontolás tárgyává tenni, vele foglalkozni kinek-kinek. Ha megvalósíthatatlan is ez a gondolat, már a vele való foglalkozás is használ magának a szóban forgó ügynek és nem lehetetlen, hogy egy másik jobb megoldást készíthet majd elő.

Elgondolásunk ez: Ha minden református lelkész (vallásitanító és nyugdíjas is) állomáshelyének elfoglalásától egészen haláláig évente 100 (egyszáz) pengőt befizet a Kálvineum pénztárába, minden középiskolás pap-gyermek (fiú és leány) évi ellátása minden időre ingyenes leend.

A tétel felállításakor sietek kijelenteni, hogy mielőtt azt megközelítőleg is szankcionálnánk, alapos és részletes kiszámításokra van szüksé-

günk. Készítsen statisztikai kimutatást minden egyházmegyei belmissziói előadó egyházmegyéjéről illetőleg. Hány lelkész van az egyházmegyében és hány középiskolás lelkészgyermek tanul ott ma? A debreceni egyházmegye e tekintetben körülbelül ezt a képet adja: Van 55 lelkész (parochus, vallástanító és nyugdíjas), kiknek összesen most 10 középiskolás fiú- és leánygyermekük van, nem számítva ide a debrecenieket. A befizetendő összeg évi 5500 P, a tíz gyermek egyszerű, de tisztos ellátása pontos és gondos házi ügykezelés mellett egyenként évente körülbelül 500 P-be kerülne, összesen ez 5000 P-t teszen ki. Az egymás terhét hordozzatok krisztusi parancs kötelezne itt az évi díj megfizetésére minden lelkészt, azokat is, kiknek gyermekeik nincsenek, a nyugdíjasokat is és a városban lakó atyafiakat is, kiknek különben módjuk és alkalmuk van gyermekeiket egészen kedvezően taníttatni. Ezek gyermekeinek lehetne juttatni valamelyes összeget kirándulásokra, vagy kisebb tanulmányutakra. Szükségessé tenné e terv a Kálvineumnak tagozódását is, legalább egyházközségeként egy-egy helyen a már ott meglévő intézményünkbe való bekapcsolással vagy beépítéssel.

Sok anyagi gondunk, bajunk között egyik fontos mindennapi témánk a gyermekeink taníttatásának ügye. Igyekezzünk erre valamilyen módot és alkalmat keresni, lehetőséget teremteni, mert ha késlekedünk, mindent elvesztünk és a jobb és különbségre sorsra érdemes ároni ivadékok el- és lemaradnak.

Kérünk a kérdéshez sok hozzászólást.

Sz. I.

MEGBESZÉLÉS

Persely vagy pénzeszacskó?

Az egységes liturgiához Kelemen Gyula lelképásztortársam értékes és figyelemreméltó megjegyzéseket fűzött a Debreceni Protestáns Lap egyik utóbbi számának hasábjain s igénytelen soraimmal csak kiegészíteni akarom az ő megjegyzéseit. Egyetlen tárgyra térek ki csupán, amely első pillanatra nem látszik nagyjelentőségűnek, de mégis fontos, mert istentiszteletünk minden egyes alkotórésze puritán jellegének megóvását jelenti.

Az „Istentiszteleti Rendtartás” 9. lapján ez olvasható: „Miután az adakozás a lelki áldozásnak éppen olyan alkotórésze, mint az imádság, vagy ígehirdetés, ne legyen gyülekezeti istentisztelet adakozás, offertorium nélkül”. Ez a megállapítás amilyen helyes, éppoly természetes, de nyolc sorral alább már következik a nagy ellentmondás, aminek az esetleges keresztülvitele egyet jelent a római egyház enémű ususával. Mi szükség van az egységes liturgiában az alábbi utasításra: „Szép szokás az, hogy a megtelt perselyeket a begyűjtő presbiterek az ür-

asztalára teszik s a lelkész az imádságban ünnepelesen felajánlja Isten dicsőségére. Ez esetben a perselyezést a fő- és közének alatt kell elvégezni”.

Az „Ágenda” a holland református egyházra hivatkozik e megállapításra vonatkozólag. Ezért kár volt olyan messze menni. Aki volt már róm. kath. templomban, az tudja, hogy ez az új perselyezési mód semmiképen nem egyéb, mint a róm. kath. templomban szokásos offertorium módja. A hívő áhítatos lélekkel ül a padban, vagy áll egy oszlop mellett s hallgatja a misét, amit egyáltalán nem ért és figyel a pap mozdulatait, az oltár körül végbemenő cerimóniát s egyszerűen megjelenik egy kellemetlen ember a harangozó vagy egyházi személyében s hoz egy hosszú rúdra erősített kis pénzes zacskót. Úgy néz ki ez a kis készülék, mint a félkezi kis merítő háló, az ú. n. „merettyű”. A hosszú rúd eléri a még hosszabb padok közepén ülőt is és akár tetszik, akár nem, a pénzes zacskó ott pihen meg a hívő orra alatt, mint egy kéregetésre kinyitott tenyér. Megesik azonban, hogy némelyik hívő oly mélyen elmerül áhítatába, hogy egyszerűen észre sem veszi a perselyezést és elszalasztaná a jó alkalmat, ha... nem olyan elemes készülék volna ez a kis telhetetlen zacskó. A zacskóról lecsüngő kis csengő ugyanis felriasztja még a legmélyebb alvót is álmából, aki ijedten kapkod azonnal pénztárcájához. A csengős zacskó pedig folytatja útját: hol itt szólal meg, hol amott, de nem hallgat el, míg az istentisztelet tart.

Nem tudom hinni, hogy ezt a célt akarná szolgálni az „Istentiszteleti Rendtartás”. Bármint legyen is azonban, megjegyzéseim a következők:

a) A II. Kir. 12:9-ben olvasható, Jójada pap által készített persely alakja felel meg a mi perselyünknek, úgyszintén az a mód, hogy a persely ki volt függesztve, még pedig fix ponton, ahol a nép bejárt. Jelentéktelenebb dolog ugyan, de már ez a bibliai persely-típus ellene mond a templomi istentiszteleten lörténő adakozás más-képen történésének, mint ahogy ma is szokásban van. Gondoljuk el, hogy a debreceni nagytemplom elég tekintélyes nagyságú perselyeivel megindulnának a presbiterek s ha azok megtel-nének krajcárokkal, fizikai munkát is jelentene azok hordozása.

b) Az adakozás csak önkéntes lehet. Kényszeríteni reá senkit sem lehet. Már pedig a kényszerítésnek egy bizonyos foka a javallott gyűjtési mód a presbiterek által. Megtörténhetnék, hogy valakinél nincs egy árva fillér sem és talán szégyelné, hogy a szomszédja tesz a perselybe, ő pedig nem. Vagy történhetnének ú. n. „csak azért is többet adok” esetek és még sok kiszámíthatatlan helyzet-variáció.

De hogy történék a templomi gyűjtés keresztülvitele „in praxi”? A padok szélén ülő két-három embernek még odatartható lenne a persely, de a többinek nem. Mert ugyan ki tud

bebujkálni egy zsúfolásig megtelt padba egy jó nagy persellyel? Marad tehát a római egyház „merettyü“-je, hosszú rúdra erősítve és csengővel felszerelve. Nem lehet másképen.

c) Hogy begyűjtés után az úrasztalára kell helyezni a megtelt perselyt és azt a lelkész a második imádságban felajánlja...? Így egészen benne vagyunk a római egyház külsőségeiben, cerimoniáiban. Nagyon hasonlít ez az „Ágendá“-ban leírt „ünnepélyes mozdulattal“ az úrasztalára történő perselyfelhelyezési aktus az úrfelmutatáshoz. Itt azonban pénzfelmutatás lesz belőle. Meg aztán honnan tudja az a lelképásztor, hogy a perselyek megteltek? Ráér odakandidálni, hogy mennyi is lehet benne? Hátha éppen senki nem adott?

d) Semmiképen nem lehet eszményünk a hollandi református gyülekezetekben történő perselyezési mód, ahol „ének és predikáció alatt“ történik ez a gyűjtés, nálunk pedig enyhítésképpen „a fő- és közének alatt“ van javallva.

Mivé lesz így a gyülekezet áhítatos és buzgó éneklése, ha a perselyezéssel állandóan zavarjuk őket? Valósággal idegesekké, nyugtalanokká tennénk vele a híveket. Mert megtörténhetik, hogy az egyik már jóelőre ott szorongatja markában a kétfilléretet, csak minél előbb túl legyen rajta, a másik igen nehezen tudná előszedni a jól elrejtett bugyellárishól csengő érceit, a harmadik a szomszédot figyelni, hogy mennyit ad, a negyedik nagyon kellemetlenül érezné magát, hogy nincsen nála pénz és így tovább.

Arra meg egyenesen gondolni is vakmerőség, hogy ez a gyűjtés a predikáció alatt történjék. Hiszen mennyire zavarólag hat egy későn érkezett hívő végigsétálása a templomon. Hogy felfordítaná az istentisztelet csendjét, rendjét a gyűjtő presbiter csoszogása, a kis leptonok és azok szabálytalan időközökben történő csengése? Nem tudom, melyik lelképásztor társam valósítaná meg ezt gyülekezetében?

Az éneklés önálló alkatrésze istentiszteletünknek, tehát sem ez ellen, sem a gyülekezet templomban levő tagjai ellen nem szabad elkövetni azt a merényletet, hogy az éneklésnek kevesebb jelentőséget tulajdonítva, az adakozási aktussal megzavarjuk s ezzel mind a két önálló alkotórész értékét palam et publice devalváljuk.

A mi református népünk szeret énekelni, mert négy évszázad viharában sok keserűséget érzett szívének a zsoltár, az ének volt a jajszáva, imádsága, győzelmi indulója és békés megnyugvása. Lélekizmosító erő van ma is kicsiny falusi templomok Istent dicsérő református népének buzgóságos éneklésében. Miért némissuk el ezeket az éneklő ajkakat csak annyi időre is, amíg egy-két fillér behull a perselybe? De hogy merjük megfosztani az ige hallgatásának zavarjalanságától? Ki tudja, hátha éppen abban a pillanatban jelenik meg előtte az adakozásra szólító persely, amikor Isten üzenete előtt már éppen kinyitni készül az emberi szív ajtaja s ta-

lán a hívő lélek mennyei látások magasságában jár, amikor a persely megjelenése visszarántja a földre. Több kár, mint haszon.

Röviden összegezem csupán az elmondottakat. Az adakozás legyen valóban lelki áldozás. Legyen önálló alkatrésze istentiszteletünknek. Nem is lehet ez másképen. De őrizzük mi lelképásztorok féltve ezt a reformátori jelleget: nincs istentisztelet adakozás nélkül! Az adakozás ideálja azonban más nem lehet, mint a szegény asszony két fillérének feltűnés nélküli odaadását a perselybe. Krisztus ezt figyelte meg és helyben hagyta. Ez az igazi adakozás. Ez a gyümölcsstermés. Megragadja az emberi lelket Isten ígéje s valami nagy szorongás vesz rajta erőt, mert érzi, hogy érdemtelenül sokat, nagyon sokat kap és mindig csak kap. A hála érzése kicsordul a szívből az adakozás tényében. Előbb a szív, azután az erszény! Nem lehet tehát sem fő- és közének, sem predikáció alatt, hanem istentisztelet végeztével. A szegény asszony szíve megtelik a templomban Istennel s ezért ad; nem azért, mert perselyt tartanak elébe.

Az egységes liturgia e pontjának olvasásakor valóban kísért a kérdés: persely vagy pénz-zacskó?

A feleletet istentiszteletünk puritánsága adja meg.

Mikepércs.

Solymosi József,
református lelkész.

*

Kedves ifjú szolgatársam aggodalmait túlzottnak találom. Az új liturgiai utasítás nemcsak nem rendeli, de nem is ajánlja e szokás bevezetését, pusztán csak mint *lehetőséget* említi föl és dicséri. Viszont abban, hogy legalább a lehetőséget fölemlíti, és pedig dicsérőleg, szerintem helyes úton jár. A gyűjtőpersellyel vagy gyűjtőtálcával (tehát nem okvetlenül nyeles és csengettyűs zacskóval!) a hívő előtt a végső éneklés alatt megjelenő, vagy kimenetnél a templomajtóban megálló presbiter, egyházzrészi férfi vagy női tanácsos vagy egyéb, nagyjából az újszövetségi-kálvini diakonusi szerepkört betöltő gyülekezeti munkás mennyivel különb memento volna az adakozásra, mint a templomajtóban ott álló, rendszerint poros, pókhálós, vén ládaperselyek, amelyek, egyébről nem szólva, még a beléjük hullatott pénzdarábok biztonságát sem garantálják mindig! Hogy ez „kényszerítés“ volna? Ha illendő szent komolysággal történnék, soha. Vagy legföljebb azok éreznék kényszerítésnek, akik már az adakozásra felhívást is annak érzik. Egyébként pedig: ugyan ki nem kezdeményezett már közülünk a gyülekezetében személyek által (az ajtóban) összeszedett perselyes gyűjtést? És kinek ne lett volna az a tapasztalata, hogy ilyenkor az eredmény a sokszorosra volt annak, amit a gyülekezet rendes körülmények közt a ládaperselyekbe vet (vannak ugyan nagy számmal olyan gyülekezetek, amelyek emberemlékezetet meghaladó idő óta elszoktak az utóbbtól is)? Az ilyen „ad hominem“

való gyűjtés megvan világszerte a református, általában a protestáns istentiszteleteken: nálunk azonban, ha jól tudom, csak az evangélikus atyafiak tartották meg itt-ott (nyeles zacskóval!), mi, reformátusok sehol. Hát a nyeles zacskót, csengővel vagy anélkül, nem is kívánja behozni senki (noha magam 1910—11-ben, mint negyedéves theológus, többször hordoztam széjjel a montaubani református theológiai fakultás akadémiai istentiszteleteinek zsúfolt padsorai közt) és annál kevésbé akar bárki is az adományokért való hálaadásból „úrfelmutatást” csinálni: azonban az egyszer bizonyos, hogy az adakozás rendszere legtöbb, tán minden gyülekezetünkben alapos reformra szorul már a pusztá formák és külsőségek tekintetében is. És ha ezekkel a reformokkal késünk, félni lehet, hogy az adakozás lelke gyülekezeteinkben éppen akkor jut majd a mélypontra, amikor legmagasabbra kellene lobognia.

R. I.

IRODALOM

Dr. E. Stanley Jones: Krisztus India országútján (*The Christ of the Indian Road*). Fordította ifi. Biberauer Richárd és László Dezső. Budapest, 1931. „Szövétnék”. Magyar Ev. Ker. Diákszövetség kiadása. 8-rét 144 lap. Ára 3 pengő 80 fillér.

Ennek a már világhírű könyvnek — egy trilogia első darabjának — legszebb és legigazabb ismertetése a Ravasz László püspök következő előszava:

„Ez a munka a következő ajándékokat hozza a magyar keresztyénségnek:

Először India lelki világának hű és igaz képét. Élményt arról, hogy a lélek milyen valóság, a vallásos életnek milyen mélységei és kincsei vannak és hogy a legspirituálisabb népnek a lelke mennyire adventi lélek.

Másodszor hozza azt a meglátást, hogy a keresztyén misszió az Ige közlésével együtt nem kell feltétlenül közölnie a nyugati civilizációt. Krisztus Indiáé lehet anélkül, hogy a skolasztika, a theológiai harcok és a nyugati filozófia árán lenne az.

Harmadik nagy ajándéka ennek a könyvnek egy bizonyágtétel. A bizonyágtételek mindig újak, de a tárgyuk mindig a régi: Krisztus erőinek saját tapasztalatunkban való megmutatása. Ezt a könyvet olyan ember írta, aki Krisztus csodatevő erejét megrendítő módon tapasztalta. Az írónak nincs semmi kétsége az Ige mindenható és újjáteremtő ereje felől, tudja mit kell mondania és tudja hogyan kell mondania. Én azt hiszem, hogy a magyar keresztyén igehirdetésnek semmi sem lesz lehetetlen, mihelyt újra bízni fog az Ige mindenható erejében.”

A magunk részéről ehhez még csak annyi hozzátenni valónk van, hogy a könyv hatal-

mas bizonyágtévő, ellenállhatatlanul eszmél-tető és ösztönző ereje mellett nem esnek döntő súllyal a latba, de viszont nem is mellőzhető teljes hallgatással theológiai fogyatkozásai, amelyek a református biblicitás szempontjából elég nagyok, de hangsúlyozzuk: inkább csak fogyatkozások, semmint egyenes ellenkezések. Ha valahol, a misszióban igaz az, hogy a bizonyágtévő, Krisztusnak átadott élet és munka jelentékenyen képes korrigálni a theológia hiányait. Viszont az is kétségtelen, hogy a leg-hatalmasabb erejű missziói bizonyágtévés értékét is csak növelheti, hatását maradandóbbá és mélyebbé teheti a theológia biblikus tisztasága és teljessége. — A fordítás derék, komoly munka, amely a két nyelvvel való küzdés nyomait csak ritkán viseli magán. Nem öröndetes azonban, hogy pl. az „uralni” ige helyes értelme és használata még ezek előtt a kitünően képzett ifjú fordítók előtt is rejtelem.

R. I.

Ecsedy Aladár: A Jó Pásztor c. könyvé megjelent. Nagyon alkalmas vezérfonal vasár-napi iskolai tanítók és gyülekezeti munkások részére. Kapható a könyvkereskedésekben (ára 3 P 90 fill.), vagy a kiadónál: Apostol János (Fébé címén) Budapest, VII., Damjanich u. 25/a. szám.

A nyolcadrétben 165 lapra terjedő, csinos kiállítású kötet negyvenegy, igen elevenen megírt s egészben véve jól felhasználható, gondos kidolgozású vasárnapi iskolai tanítást tartalmaz az evangéliumi történetek köréből. Közrebocsátásuk előtt azonban még rájuk fért volna némi érlelés és többszörös gyakorlati kipróbálás. Leggyöngébb oldaluk az illusztráló példák, amelyeknek elburjánzása általában egész igehirdetésünknek, katechetikai és építőirodalmunknak egyik legújabb egészségtelen tünete és legkevésbé értékes amerikai hatása. Ecsedy is egészen megkapó naivitással mondogatja el a gyermekeknek a katona „életmentő” bibliáját, meg az „édesapám a kormányos”-t, amelyeket a hasonlókkal együtt már egyházfőhatósági intézkedéssel kellene eltüntetni és csak a katechetikai tankönyvekben tanítani, mint ideális illusztrációit a rossz illusztrációnak. Az 54. lapon össze van zavarva Remete Antal és Assisibeli Ferenc története. Aztán: ha Jókaitól vagy Eötvös Károlytól idézünk történetkéket, akkor már a gyermeknek is meg kell mondanunk, hogy költeményről és nem valóságról van szó (91. és 98. lapok). Ha a református bibliai iskola a gyermeknek a valóságérzékét — amely erősebb, mint a kezdő pedagógusok hiszik — nem respektálja egyfelől és nem fejleszti másfelől, akkor a Jézuska- és golyamesemondás elvi hibájába esik. — Mindennek ellenére a könyv így is sok tanulással szolgál — hiszen ha még nem is nagyon sok és mély, de komoly és becsületes gyakorlati tapasztalattal íródott — és főképpen sok biztató ígéretet nyújt buzgó szerzőjének további valláspedagógusi és irodalmi fejlődésére nézve.

R. I.

HALOTTAINK

Özv. Korbuly Kristófné szül. Molnár Borbála néhány heti gyöngéledés után elhunyt. A köz-tiszteletben álló matróna édesanyja a szatmári leánygimnázium igazgatónőjének, Bakcsy Domokosnének.

Sörös Béla hajdúböszörményi református tanító életének 54-ik évében elhunyt.

Áldott legyen emlékezetük!

KÜLÖNFÉLEK

Forgács Gyula sárospataki lelkipásztor lemondott az egyetemes konventi belmissziói előadó tiszteréről, amelyet éveken át oly kivételes szakértelemmel, buzgalommal és eredménnyel töltött volt be, s egyúttal a zsinati missziói bizottság előadói tiszteletét is megvált. Lemondásának olyan okaként, amelyet kívülálló és beavatatlan is megérthet és méltányolhat, a Reformációban azt hozza fel, hogy egyetemes egyházi szolgálatának gyülekezeti munkája látta kárát. Ez egy olyan kiválóan és több tekintetben „exponált” gyülekezetben, mint a pataki, nagyon is érthető. Csak az a kérdés, hogy a helyi, az egyházkerületi és az egyetemes egyházi jóakarát nem munkálhatott volna-e éppen *Patakon* nagy-szerűen közre annak a célnak érdekében, hogy Forgács Gyula vállairól, rendkívüli értékű egyetemes szolgálatára tekintettel, a helyi terheinek egy része lekerüljön? Két másik okot is hoz föl, amelyek közül az egyiket csak akkor fogja megérthetni a kívülálló beavatatlan, hogyha Forgácsnak „A református misszió irányelvei” c. cikksorozata, amely a Reformációban most indul, befejeződik, vagy legalább szélesebben kibontakozik. A másik okot meg éppen csak találgathatjuk, mert ez, mint Forgács Gyula szavai-ból kiderül, személyi ok, ami különösen szomorú, bár a mai magyar református közszellemre nagyon rávall. Reméljük, hogy a Forgács Gy. mindig nagyon értékes mondanivalóival ezután még gyakrabban fogunk irodalmi téren találkozni. Utódját, dr. Enyedy Andor miskolci lelkipásztort pedig szeretettel és avval a meggyőződéssel köszöntjük a konventi előadói tiszteletben, hogy ha valaki egyáltalán pótolhatja e munkakörben Forgács Gyulát, ő pótolhatja és Isten kegyelme által fogja is pótolni.

A Zsinat minden valószínűség szerint bevégi ebben az esztendőben törvényhozási munkáját. Legkedvezőbb esetben most tavasszal 8—10 nap alatt végez feladataival. Még ősszel rövid egy-két napos ülést kell tartani a letárgyalt törvényanyag egyeztetése céljából s ezzel működése véget ér.

A Bethlen Gábor Szövetség dr. Pesthy Pál ny. igazságügyminisztert, ev. egyházkerületi felügyelőt országos elnökéül választotta.

A Magyar Evangéliumi Keresztyén Missziói Szövetség kiadásában egy külmissziói füzetsorozat indult meg Külmissziói Füzetek címen. E negyedévenként megjelenő sorozat minden egyes száma nagyon érdekes történetet hoz a különböző missziói mezőkről, a külmisszió hőseiről és a missziói munka eredményeiről. A Külmissziói Füzetek mindenki által könnyen hozzáférhetők, mindössze 20 fillérbe kerül egy-egy szám. Megrendelhető Budapest, IV., Vámház-körút 12. III. 12.

A szegedi református Napközi Otthon, melyet a Lorántffy Zsuzsánna Egyesület kezdeményezett, január 25-én megnyílt. Az egyház tanácstermét az új szociális intézmény iránt érdeklődők teljesen megtöltötték. Húsz sápadt arcú szegény gyermek részesült az Otthon jótéteményében.

A misszióért. Egy karcagi kis gazdapár egész vagyonát, 360 hold földet és lakóházat az egyházra hagyta azzal a kikötéssel, hogy ez a hagyomány missziói célokra használtassék fel.

Theológiai konferencia. Az erdélyi egyházkerület theológiai fakultása január 13—15. napjain megismételte a múlt évben Nagyenyeden tartott tudományos konferenciát. A nehéz viszonyok miatt a kolozsváriakon kívül csak 30 lelkész vett részt. A konferenciát dr. Makkai Sándor püspök beszéddel és imádsággal zárta be.

Huszonötezer református nő vesz részt az erdélyi református Nőszövetségek munkájában.

A pécsi presbiterium elhatározta, hogy dia-konisszát állít az egyházi munkatérre.

Lelkészválasztás. Vitéz Vargha László darányi segédlelkészt, ki debreceni egyetemünknek volt hallgatója és egyházkerületünkben szerzett lelkészi oklevelet, Kiscsány-Oszióba 87 szótöbbséggel rendes lelkésznek megválasztották. Isten áldása legyen a gyülekezeten és a pásztoron.

Dr. Antal Géza dunántúli püspök a pápai református templom céljaira 3000 P-t, a soproni gyülekezet szükségeire pedig 500 pengőt adományozott.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter az adósegélyt 10%-kal újból leszállította s az egyetemes konvent elnöki tanácsa utasította az egyetemes adóalap végrehajtó-bizottságának elnökét az adósegély ilyen csonkított összegben való kiutalására.

Az egyetemes konvent elnöki tanácsa foglalkozott a nehéz helyzetben levő lelkészek felsegélésének kérdésével s úgy határozott, hogy az országos közalaphól 40,000 pengőt fordít erre a célra, hogy az egyes egyházkerületek a konventi kulcs szerint rájuk eső összegből a súlyos helyzetben levő lelkészeknek kölcsönt nyújthassanak. A kölcsön öt év alatt visszafizetendő s a kamat lába az a kamatláb, amelyet a Magyar Földhitelintézet az országos közalap nála levő betétje után fizet. A kölcsönnyújtás módzatai iránt az egyes egyházkerületek belkörüleg külön fognak intézkedni.

A Kisfaludy Társaság február 8-án tartandó közgyűlésén dr. Ravasz László püspök tart emlékbeszédet A Lélek embere címen Prohászka Ottokár r. kath. püspökről.

Magyar Sion egyházmegye. Az Amerikai Reformed Church nyugati magyar egyházmegyéje két részre vált s az egyik rész Magyar Sion egyházmegye név alatt külön egyházmegyévé alakult.

TARTALOM: R. I.: Az új liturgia különös tekintettel a debreceni viszonyokra. — Egy lelkész: Amiből élünk... — Ebből a világból: Sz. J.: Gondok a paróchián. — Megbeszélés: Solymosi József: Persely vagy pénzeszacskó? — Irodalom. — Halottaink. — Különfélék.

Laptulajdonos: Dr. KUN BÉLA.

SESZTINA LAJOS

vasnagykereskedése

Debrecen.

Alapította 1819-ben Sesztina János.

*

Kitűnő tűtőképeségű magyar „Perpetuum“-kályhák.
Magyar gyártmányú zománc-edények,
zsír-bödönök, disznoölő-kések, husvágó-gépek.
Telefon 6. és 15-48.

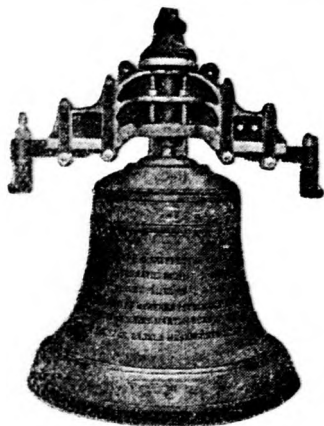
Magyarország aranykorszak mestere

SZLEZÁK LÁSZLÓ

harang- és ércöntőde, harangfelszerelés és haranglábgyár

BUDAPEST, VI., FRANGEPÁN-U. 77. SZ.

Telefon: Aut. 913-53. sz.

A törökszentmiklósi református egyház részére készült 1770 kgr.-mos harang.

Az 1900. évi párisi világkiállításon díszoklevéllel, 1921. és 1923. évi vasipari kiállításon aranyéremmel, az 1925. és 1926. évi kézműipari tárlaton kormánydíszoklevéllel, 1927. és 1928. évi budapesti, székesfehérvári, szentesi és szombathelyi kiállításon nagy aranyéremmel kitüntetve. 1930. évi nemzetközi vásáron emléklappal kitüntetve.

Költségvetéssel díjmentesen szolgál.

Előnyös fizetési feltételek.
Számos egyházi elismerőlevél

A budapesti Bazilika 7945 kilogrammos új harangja gyáramban készült.

Debrecen sz. kir. város és a Tiszántúli református egyházkerület könyvnyomda-vállalata. 1931—450

Protestáns egyházi irodalom!

Dr. Baltazár Dezső: Elég nekem az Isten kegyelme (prédikációk) 4-50 helyett . . .	1—
— A próbáltatások idejéből	1-20
Dr. Révész Imre: Az íge fénye 2-40 helyett . . .	1-20
— Révész Imre élete	8—
— Kálvin élete és a kálvinizmus, egész vá- szonkötésben	2-40
— Révész Imre emlékezete	—40
— Dévay Biró Máttyás tanításai (tanulmány a magyar protestáns theologiai gondolkodás kezdeteiből)	4—
— Bod Péter mint történetíró	—80

Jézus Krisztus jó vitéze.

Baráti útmutató a református lelkipásztori pálya előkészületeihez. Irták: Imre Lajos, Makkai Sándor, Révész Imre, Vásárhelyi József . . . . .

Dr. Szentpéteri Kun Ágota: A debreceni református nagytemplom (1805—1827.) építésének története	3—
Dr. Hegyaljai Kiss Géza: Kossuth I.	4—
— Kossuth II.	4—
— Árva Bethlen Kata	2—
— Lélek és élet I.	5—
— Lélek és élet II.	8—
— Napfény a Hegyalján	2-60
— Lorántfy Zsuzsánna	2-80
— Magyar szívvel német földön	—80
— Nagyasszonyok a magyar reformációban	—80
— Monok története	—50
— Égő szívvel	2—
— Császár és lelkipásztor	3—

Dr. Erdős Károly: Az én vallásom . . . . . —66

Ismét kapható:

Uray Sándor: Lelkeszi szolgálati napló . . . . . 4—

Ujdonságok I

Incze Gábor: Temetési beszédek	3—
— Keresztelési beszédek	3—
Gadl Ferenc: Az élet beszédei	6-50
Vincze Elek: Mi láttuk az ő dicsőségét	5—
Debreceni István: Sirjatok a sírokkal	4—
— Kicsoda ez?	5—
Győri Elemér: A kettős tüzes nyelvek fényében	5—

„MÉLIUSZ“

könyvkereskedés Debrecen,

Ferencz József-út 26.